הלכות גניבה וגזילה

ילקוט יוסף

מתוך ילקוט יוסף, מאת הרב יצחק יוסף.
הטקסט נלקח מאתר «ילקוט יוסף חינם – האתר להפצת יהדות» (yalkut.info).
זכויות היוצרים על הטקסט שמורות לבעליהן. הקובץ נועד ללימוד בלבד ואינו למכירה.
geulaquiz.com

סימן שע – הלכות גניבה וגזילה

א אסור מן התורה לגנוב או לגזול מישראל אפילו פחות משוה פרוטה, ויש אומרים שאף איסור גניבה וגזילה מן הגוי הוא מן התורה. ויש אומרים שאיסור גניבה וגזילה מן הגוי הוא מדרבנן. וכן לענין החזרת הגניבה או הגזילה לגוי, יש אומרים שחייב להחזיר לו מן התורה, ויש אומרים שחייב להחזיר לו מדרבנן, משום קידוש ה׳. [הליכות עולם חלק ב׳ עמוד ריב]. ואסור לגנוב או לגזול בין מגדול בין מקטן. ואפילו דרך שחוק אסור לגנוב, ואפילו על מנת להחזיר, או כדי לצערו, כדי שלא ירגיל עצמו לכך. וצריך ליזהר מאד באיסור גניבה, שלא נחתם גזר דינם של דור המבול אלא על הגזל, [אף שעשו עבירות חמורות אחרות]. וסאה עבירות, גזל מקטרג בראש, ובעון גניבה רעב בא לעולם. ולכן ילדים קטנים הרגילים לגנוב, אפילו אם גונבים מהאב או מהאם, חייב האב לייסרם שלא ירגילו עצמם בגניבה וגזילה. וירחיקם מחברים רעים שלא ילמדו ממעשיהם.

ב איזהו גנב, הלוקח ממון אדם בסתר, ואין הבעלים יודעים כגון הפושט ידו לתוך כיס חבירו, ולקח מעותיו, ואין הבעלים רואים. ואיזהו גזלן, הלוקח ממון אדם בחוזקה, כגון שחטף מידו מטלטלין, או שנכנס לרשותו שלא ברצון הבעלים ונטל משם כלים, או שירד לשדה חבירו ואכל פירותיה. וכל כיוצא בזה.

ג אף על פי שמבואר בתורה שגנב משלם תשלומי כפל, ואם גנב וטבח ומכר משלם ארבעה וחמשה, בזמן הזה אין דין זה נוהג.

ד הנכנס לחנות וטועם מכל מין ומין, אם כוונתו באמת לקנות, מותר לו לטעום תחלה לדעת אם הדבר טוב או לא, אבל אם אין כוונתו לקנות כלל, אלא מעמיד כאילו ברצונו לקנות וטועם מכל מין, הרי הוא עובר באיסור של גניבת דעת, ואיסור גזל בידו, אף שטועם טעם מועט בלבד. כיון שאין המוכר מוחל אלא למי שרוצה לקנות באמת.

ה אין להפציר במוכר יותר מדאי שיוריד המחיר, אם המוכר מסכים לזה מחמת בושה והכרח.

ו אסור לקנות מהגנב את החפץ שגנב, וכל הקונה ממנו הרי הוא מחזיק בידי עוברי עבירה, וגורם לו להוסיף לגנוב, שאם לא ימצא קונה יפסיק מגניבותיו. ויש מי שאומר שאם מתכוין לקנות כדי להחזיר לבעלים, במקום שאין הבעלים יכולים להוציא מיד הגנב, מותר לקנות ממנו.

ז כבר הזהירו האחרונים, שאם ראה אדם את חבירו שנכשל במקרה בגניבה, לא יביישנו ברבים, אלא יוכיח אותו בינו לבין עצמו. אבל אדם המוחזק כגנב וחוזר על מעשיו המקולקלים, או שפרץ לתוך ביתו, מותר להודיע על כך למשטרה.

ח ערבי שרואים אותו פורץ לדירה בשבת, אם יש חשש לפיקוח נפש, וכגון שאם ידע שרואים אותו יתקוף בסכין וכדומה, חייבים להזמין משטרה ולחלל שבת. אבל אם ברור שאין בדבר פיקוח נפש, אין לחלל שבת כדי להציל ממון.

ט אסור לספרדים לקנות כרטיס הגרלה ממפעל הפיס, שלפי דעת הרמב״ם ומרן הש״ע יש לאסור משום דאסמכתא לא קניא, והוי גזל מדבריהם. [והיינו, שאילו היה בא אליהו ואומר לו שבודאי לא יזכה, הרי לא היה נותן את כספו על קרן הצבי, וכל מה שאחרים נותנים הכסף על דעת שאולי יזכו, וכיון דהוי אסמכתא, יש בו דין גזל]. וכל שכן כרטיסי ספורט למיניהם שמשחקים בשבת. ובזה יש לאסור אף לאשכנזים. אולם מותר לעיתון דתי לפרסם מודעה על רכישת כרטיסי פיס, אם יש בין הקוראים אשכנזים. [שו״ת יביע אומר ח״ו חחר״מ סי׳ ז. וחלק י׳ דף שמו טור א׳ אות כג]

י המשקיעים כסף בסכום שוה לכל אחד, ואחר כך עושים גורל, והאיש אשר יעלה שמו בגורל מקבל סכום גדול, חשיב כמשחק בקוביא דקיימא לן אסמכתא לא קניא, ויש בו איסור גזל מדבריהם. ואף על פי שלא נפסל לעדות כשיש לו אומנות אחרת שמתפרנס ממנה, מכל מקום איסורא מיהא איכא. ורק בעושים גורל על חפץ מסויים, שהאיש אשר יעלה שמו בגורל זוכה בחפץ ההוא, מותר.

יא ילד קטן שנכשל באיסור גזל וגניבה, בטרם הגיע לי״ג שנה, והוציאו לצרכיו האישיים, מן הדין פטור לשלם אפילו לאחר שיגדיל, ואינו חייב אפילו לצאת ידי שמים. ומכל מקום ממדת חסידות טוב שיתן איזה סכום לכפרתו. ויקבל על עצמו איזה דבר לתשובה. [ילקו״י דיני חינוך קטן עמוד שעו. יביע אומר חלק ח סימן ו]

יב אסור לנסות משרת או עוזרת בית שאינו בטוח בנאמנותם, כגון להניח מעט מעות על השלחן שיחשבו שאיבדם, לראות אם יטלו מעות אלו או לא. שמאחר ויתכן ויתגבר עליהם יצרם, ולא יעמדו בניסיון, עובר על לפני עיור לא תתן מכשול. ויש חולקים ומקילים בזה. [ילקוט יוסף על הלכות ברכות חלק ג׳ עמוד צד]

יג כבר נתבאר שמחבר ספר שהדפיסו והוציאו לאור עולם, אין רשות לאחרים להדפיס את ספרו בלי רשותו. וכל הזכויות שמורות לו. ויש בזה גם דין ירושה.

יד קלטות שכתוב עליהם ״כל הזכויות שמורות״ אם השקיעו על הוצאת הקלטת הוצאות, כמו הקלטות של מקהלות שונים, אסור לאדם להקליט את כל הקלטת. אבל מותר להקליט שירים מהרדיו, או שירים ששרו אותם בהופעות ציבוריות. וכל שכן שמותר להקליט, או להעתיק מקלטות, דברי תורה של רבנים ובעלי מוסר.

טו מי שנטל ידיו אסור לו לנגב במגבת של חבירו בלי רשותו. וכל שכן מי שאצבעו נטף דם, שאסור לו לקנח הדם בבגד חבירו.

טז אסור לאשה לקחת כסף מבעלה בלי ידיעתו ורשותו, אלא אם כן סיכמו ביניהם שיכולה לקחת ממנו מעות מתי שתרצה. ומה שקנתה אשה קנה בעלה, ולכן אשה העובדת כל סך המשכורת שלה שייך לפי ההלכה לבעלה, אלא שמפני שלום בית יש לנהוג בדבר זה בחכמה ובתבונה.

יז אשה המנהלת בית עסק בגלוי ובפרהסיא, מותר לקנות ממנה בלי לשאול רשות מבעלה. שבודאי שמסכים עמה שתנהל את העסק כהבנתה.

יח קרקע עולם אינה נגזלת ולעולם עומדת ברשות בעליה, ואפילו אם הקרקע נמכרה לכמה אנשים בזה אחר זה, בלי ידיעת הבעלים, הקרקע חוזרת לבעליה.

יט אסור לגנוב או לגזול אפילו פחות משוה פרוטה, בין מישראל בין מגוי, בין מגדול בין מקטן. ואפילו דרך שחוק אסור לגנוב, ואפילו על מנת להחזיר, או כדי לצערו, כדי שלא ירגיל עצמו לכך. וצריך ליזהר מאד באיסור גניבה, שלא נחתם גזר דינם של דור המבול אלא על הגזל, [אף שעשו עבירות חמורות אחרות]. וסאה עבירות, גזל מקטרג בראש, ובעון גניבה רעב בא לעולם. [ילקו״י דיני חינוך קטן עמוד שעד].

כ לפיכך ילדים קטנים הרגילים לגנוב, אפילו אם גונבים מהאב או מהאם, חייב האב להוכיחם שלא ירגילו עצמם בגניבה וגזילה. וירחיקם מחברים רעים שלא ילמדו ממעשיהם. [ילקו״י דיני חינוך קטן עמוד שעה]

כא אם אירע גניבה בביתו, ויש אומדנא דמוכח שילד קטן שהוא זה שגנב, יש מי שאומר שמותר להכותו כדי שיודה בגניבה. אולם הנכון הוא להחמיר שלא להכותו, אלא לדבר על לבו דברי כיבושין כדי שיודה על האמת. [ילקו״י דיני חינוך קטן עמוד שעה]

כב קטן שגנב, אם החפץ שגנב עדיין נמצא, מחזירין אותו לבעלים, ואם אינו נמצא פטור מלשלם.[ילקו״י דיני חינוך קטן עמוד שעה]

כג קטן שנשלח מסעודת חתונה להביא משם יין לשתות, ונתנו לו ממון שישלם לבעל האולם, והלך הקטן ומצא המחסן פתוח ולקח משם יין הרבה בלא מחיר, וגם נשפך הרבה לאיבוד, ואחר כך הדבר נשמע לבעל האולם, ותובע לקטן אחר שהגדיל שישלם לו היזקו ודמי יינו. יש אומרים דאף שהיין כבר לא נמצא, אין זה בכלל ״ואם אינו בעין פטור מלקבל״, אחר שנהנה מהיין. [ילקו״י דיני חינוך קטן עמוד שעה]

כד גדול שגזל חפץ מקטן בדבר שנקנה לו מדרבנן, וכגון שהקטן קיבל מתנת שכיב מרע, יש אומרים שאין גזל זה יוצא בדיינים. ויש חולקים. [ילקו״י דיני חינוך קטן עמוד שעז]

כה מלמד תינוקות שרואה שאחד התלמידים מחזיק בידו חפץ או מעות ובכך נמנע הוא מללמוד או מפריע לאחרים, מותר לו לקחת מהילד את החפץ או את המעות על מנת להחזיר לו, אבל לקחת על מנת שלא להחזיר כלל, וכל שכן לאבדן, אסור. ואם רוצה להראות את החפץ או את המעות לתלמידים, כגון ללמדם צורת מטבע וכיוצא, צריך לבקש רשות מהילד. [ילקו״י דיני חינוך קטן עמוד שעז].

כו אסור לקנות מקטנים אלא דברים שחזקתן שהם שלהם ומוכרים מדעת בעליהם. וכל הקונה מהגנב הרי הוא מחזיק בעבירה, וגורם לגנב שילך ויגנוב עוד, שאם לא ימצא מי שיקנה ממנו לא יגנוב עוד. ועל זה אומר הכתוב: חולק עם גנב שונא נפשו והיינו, מי שקונה מן הגנב שונא נפשו, שעונו גדול. [ילקו״י דיני חינוך קטן עמוד שעט]

כז מי שקנה איזה חפץ מגנב מפורסם, או מקטן שידוע שהוא גונב, יש רשות לבעלים ליטול ממנו החפץ בלי תשלום, שמאחר שהיה יודע שפלוני גנב, מי אמר לו לקנות ממנו. והניח מעותיו על קרן הצבי. והלוקח יביא את הגנב לדין תורה ויקח ממנו הכסף שנתן לו. אבל הבעלים אינם צריכים לטרוח עם הגנב לבוא לבית דין, אלא כאשר מוצאים את החפץ לוקחים אותו ממנו. [ילקו״י דיני חינוך קטן עמוד שעט]

כח קטן שהזיק אין צריך לשלם, וגם הוריו אינם צריכים לשלם מה שהזיק. ואמנם על בית הדין לחנך את הקטנים המזיקין ממון אחרים, כדי שלא יתרגלו בזה. אבל אין לחייבם ממון. [ילקו״י דיני חינוך קטן עמוד שעט]